

Uchwała Nr 2/2022
Prezydium Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 29 marca 2022 r.

w sprawie projektu ustawy o Akademii Kopernikańskiej

Po rozpatrzeniu, na wniosek Marszałka Sejmu z dnia 11 marca 2022 r. (pismo nr SPS-WP.020.66.4.2022), projektu ustawy o Akademii Kopernikańskiej, stosownie do art. 329 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (PSWiN, tj. Dz.U. 2022 poz. 574), Rada Główna przedstawia następującą opinię.

Przedstawiony do zaopiniowania projekt ustawy o Akademii Kopernikańskiej z 2 marca 2022 r., z pominięciem niewielkich zmian, jest co do istoty tożsamy z materiałem z kwietnia 2021 r., negatywnie zaopiniowanym przez Radę Główną (uchwała 172/2021) i jednoznacznie krytycznie przyjętym przez polskie środowiska akademickie i ich instytucje przedstawicielskie. Wskazywane wówczas fundamentalne wady koncepcji projektu nie spotkały się z żadną próbą odpowiedzi ze strony jego projektodawców, co mogło sprawiać wrażenie, że odstąpiono od nieudanego pomysłu. Tym większym zaskoczeniem jest jego pojawienie się, w praktycznie niezmienionym kształcie, pod postacią projektu ustawy skierowanej do Sejmu. Rada podziela w pełni uzasadniony niepokój środowiska naukowego wywołany propozycjami zawartymi w projekcie, gdyż jest przekonana, że powołanie w proponowanym kształcie Akademii Kopernikańskiej nie domyka lecz łamie logiczny proces reform, w ramach którego powołano Narodowe Centrum Nauki, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Narodową Agencję Wymiany Akademickiej oraz Sieć Łukasiewicz. Sformułowane w uzasadnieniu ustawy oczekiwania co do jej efektów nie znajdują potwierdzenia w analizie potencjalnych skutków proponowanych przepisów. Z tego względu **Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego negatywnie opiniuje przedstawiony projekt.**

Uzasadnienie:

1. Projekt ustawy o Akademii Kopernikańskiej jest niespójny z systemem szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce, który – ewoluując – przybrał kształt określony w ustawie Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (PSWiN), której założenia zostały wypracowane podczas szerokich i trudnych konsultacji środowiskowych na forum Narodowego Kongresu Nauki w latach 2017 i 2018. System ten, precyzyjnie określony w art. 7 PSWiN w ust. 1 i 2. nie wymaga zdaniem Rady rozszerzenia, a tym bardziej głębszej ingerencji poprzez powołanie nowej instytucji z niezrozumiałych powodów wielokrotnie dublującej jego kluczowe elementy (PAN, PAU, uczelnie wyższe, instytuty badawcze, NCN, NCBR, FNP, NAWA). Na przykład, każda z planowanych Izb Akademii (pomijając Izbę Laureatów Nagrody) powieli obszary działalności naukowej, badawczej, międzynarodowej Wydziałów PAN, a także obszary aktywności badawczej i popularyzującej naukę w PAU.
2. O składzie Akademii Kopernikańskiej jako korporacji uczonych przesądzą władze polityczne: pierwszych członków na 7-letnią kadencję wskazywać ma minister (art. 64 ust. 1), co w połączeniu z mechanizmem powoływania kolejnych członków na wniosek Zgromadzenia (art. 6 ust. 1) sprzyja samopowielaniu się charakterystyk pierwszego składu. Jest to mechanizm wyraźnie odbiegający od standardów korporacji wybitnych uczonych, wybieranych przez środowisko. Bez zapewnienia transparentności i wpływu środowisk nauko-

wych na kształtowanie struktury i składu osobowego Akademii otwiera się drogę do powstania instytucji działającej nie w ramach, ale obok polskiego systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

3. Zakładany w projekcie znaczny wzrost intensywności współpracy naukowej naukowców polskich z zagranicą nie wymaga platformy w postaci Programu Kopernikańskiego i trudno wykazać, że cel ten, o charakterze trwałej zmiany jakościowej, zostanie osiągnięty w wyniku realizacji Programu i działań Akademii. Obecne możliwości prawne w tym zakresie zupełnie wystarczają, zaś przeszkodą są z reguły ograniczone środki finansowe, relatywnie jedne z najniższych w Europie, przeznaczane dla uczelni i innych instytucji sektora nauki.
4. Rada Główna nie znajduje racjonalnego uzasadnienia dla projektu utworzenia Szkoły Głównej Mikołaja Kopernika (art. 36 i nast.). Miałyby się na nią składać Kolegia: Astronomii i Nauk Przyrodniczych w Toruniu, Nauk Medycznych w Olsztynie, Nauk Ekonomicznych i Zarządzania w Warszawie, Filozofii i Teologii w Krakowie oraz Nauk Prawnych w Lublinie. Taka koncepcja struktury przestrzennej Szkoły jest wielce zaskakująca i brakuje racjonalnych argumentów na jej obronę. Uzasadnienie projektu ustawy nie wspomina nic o przeprowadzeniu konsultacji ze wspólnotami akademickimi instytucji naukowych lub ich jednostek, z których miałyby być utworzone Kolegia. Pominięcie takich konsultacji stanowiłoby ewidentne naruszenie autonomii uczelni, których to dotyczy.
5. Istotnym elementem bardzo krytycznie ocenianym przez Radę jest również proponowane nieuzasadnione uprzywilejowanie Szkoły poprzez aprioryczną decyzję o przyznaniu kategorii B+, upoważniającej do prowadzenia szkoły doktorskiej i korzyści w zasilaniu finansowym. Kategoria B+ miałaby być przyznana Szkole (na okres 5 najbliższych lat) w sześciu dyscyplinach: astronomia, nauki medyczne, filozofia, nauki teologiczne, nauki prawne oraz ekonomia i finanse (art. 69) bez konieczności spełnienia warunków, które na wszystkie jednostki systemu nauki w Polsce nakłada ustawa PSWiN. Ewaluacja jakości działalności naukowej dyscyplin jest obiektywnym procesem oceny jednostek naukowych. Proces ten, kończący się przyznaniem jednostce prowadzącej badania w ramach dyscypliny, wymaga poważnych wysiłków badawczych i publikacyjnych pracowników naukowych jednostki. Aprioryczna kategoria B+ dla Szkoły stanowiłaby wyraźne naruszenie podstawowych zasad transparentności i uczciwości. Należy podkreślić, że każda nowo powstała jednostka ma możliwość wystąpienia do Komisji Ewaluacji Nauki o przeprowadzenie ewaluacji i przyznanie kategorii na powszechnie obowiązujących zasadach. Przyznanie Szkole statusu uczelni akademickiej niezależnie od kategorii naukowej jest całkowicie niezrozumiałe.
6. Niejasna i niewyrażona wprost jest koncepcja mienia Akademii Kopernikańskiej (fundusz zasadniczy i statutowy – art. 24 oraz łącznie art. 61 i 62). Projekt nie zawiera bardzo ważnych deklaracji odnośnie do źródeł i mechanizmu finansowania Akademii i Narodowego Programu Kopernikańskiego (poza kwotą 25 mln zł). Jest pewne, że Program Kopernikański będzie wymagać wielokrotnie większych środków zarówno w momencie uruchomienia, jak i realizacji w następnych latach, co projekt ustawy pomija. Środki pochodzące z budżetu państwa (art. 27. 2.) mają być klasyfikowane w dziale „Szkolnictwo wyższe i nauka” i ujmowane w wyodrębnionej części budżetu państwa, co oznacza, że Akademia będzie finansowana kosztem innych jednostek naukowych, wykonując jednocześnie podobne zadania jak PAN, NCN, NAWA i uczelnie akademickie. Ma to nastąpić w kraju,

w którym nakłady per capita na naukę i szkolnictwo wyższe są jednymi z najniższych w Unii Europejskiej. W sytuacji obecnych poważnych problemów finansowania szkolnictwa wyższego i nauki, projekt ustawy w obecnym kształcie stwarza zagrożenie nie tylko petryfikacji, ale i dalszego pogłębienia kryzysowej sytuacji materialnej środowiska – funkcjonujących instytucji i ich pracowników. Rola nauki i szkolnictwa wyższego jako czynnika rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju wymaga radykalnej poprawy obecnej sytuacji, bez tworzenia nowych bardzo kosztochłonnych projektów o nieokreślonych i wątpliwych korzyściach w każdej perspektywie czasu.

7. Procedura przyznawania Nagrody Kopernikańskiej, określona w art. 43-47 jest sprzeczna z dobrymi praktykami akademickimi. Wyboru dokonuje Prezydium Akademii, a kandydatów do nagrody za wybitne osiągnięcia naukowe mogą zgłaszać w pierwszej kolejności czynni politycy (Prezydent RP, premier, minister), Izba Akademii, 10 członków Akademii, uprzedni Laureat nagrody, bądź wybitni przedstawiciele środowiska nauki spoza Akademii, ale pod warunkiem zaproszenia przez Izbę Laureatów. Takie podejście w nienaturalny sposób ogranicza krąg kandydatów. Nietransparentna jest również procedura oceny wniosków złożonych w konkursach ogłaszanych przez Centrum Badawcze Mikołaja Kopernika. Na mocy art. 33 wnioski podlegają ocenie panelu ekspertów, z których większość muszą stanowić członkowie Akademii powołani przez przewodniczących Izb, co ponownie podkreśla wsobny charakter koncepcji Akademii Kopernikańskiej. Zespoły oceny co najwyżej mogą być tylko dopełnione przez „osoby posiadające wiedzę i doświadczenie niezbędne do oceny wniosków złożonych w konkursach” (art. 33, pkt. 3).
8. Światowy Kongres Kopernikański mający być forum międzynarodowego spotkania uczonych z zakresu trzech obszarów: astronomii, ekonomii i medycyny, organizowanym co pięć lat w mieście związanym z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika zasługuje na zainteresowanie, ale łatwo może być zrealizowany bez konieczności utworzenia Akademii Kopernikańskiej.

Wobec powyższych zastrzeżeń, Rada zwraca się z apelem o wycofanie projektu ustawy o Akademii Kopernikańskiej z parlamentarnego procedowania i poddanie go otwartej, kompleksowej dyskusji umożliwiającej identyfikację rzeczywistych skutków powołania takiej instytucji oraz weryfikację proponowanych rozwiązań pod kątem adekwatności do założeń ustawy. W opinii Rady, zawarte w projekcie ustawy rozwiązania nie prowadzą do osiągnięcia deklarowanych w uzasadnieniu projektu celów Akademii Kopernikańskiej ani realizacji misji Programu Kopernikańskiego.

Uchwałą otrzymują: Prezydent RP, Marszałek Sejmu RP oraz Minister Edukacji i Nauki.

Przewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Prof. Marcin Pałys